

DR. SZUCHY RÓBERT

egyetemi tanár, rektorhelyettes,

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar,
Kereskedelmi Jogi Tanszék

AZ EURÓPAI UNIÓ JOGFEJLESZTŐ HATÁSA A MAGYAR ENERGIAJOGRA

<https://doi.org/10.61382/MJE-Ertekezések.2024.Szuchy.305>

Összefoglaló

Az Európai Unió (EU) energiapolitikái és szabályozási keretei jelentős hatást gyakoroltak Magyarország energiajogára. Ez a tanulmány azt vizsgálja, hogy az EU szabályozásai hogyan befolyásolták a magyar energiajog fejlődését, különös tekintettel az energiahatékonyságra, a megújuló energiaforrásokra, az energiaellátás biztonságára és a piac liberalizációjára. A téma összetettsége és a kiterjedt jogszabályi környezet miatt nem volt lehetséges minden aspektust kimerítően tárgyalni, így a tanulmány a legjelentősebb területekre fókuszál, különös hangsúlyt helyezve a magyar implementációra. Az energiajog egy fejlődő terület, amely egyre nagyobb jelentőséggel bír a klímaváltozás elleni küzdelem és az EU energiafüggőségének csökkentése szempontjából. Történelmileg az energiaszabályozás a 19. századi szén- és olajpiacokból indult, majd a második világháború után kiterjedt a nukleáris, víz-, szél- és egyéb megújuló energiákra is. Ma az energiajog számos területet ölel fel, mint az energiakitermelés, az elektromos áram termelése, szállítása és elosztása, a fogyasztóvédelem, valamint az innovatív energia megoldások, például a decentralizált energiatárolás, az okos hálózatok és az elektromobilitás. Az EU-s energiajog forrásai közé tartoznak az Euratom Szerződés, az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ), valamint az irányelvek és rendeletek, amelyek célja egy egységes energiapiac létrehozása. Összességében az EU szabályozási keretei mélyrehatóan befolyásolták a magyar energiajog fejlődését, elősegítve egy integráltabb, hatékonyabb és fenntarthatóbb energiapiac kialakulását Magyarországon. A magyar implementáció során számos intézkedés és jogszabály született, amelyek szoros összhangban vannak az EU előírásaival, így biztosítva a nemzeti energiapolitika és a közös uniós célkitűzések harmonizációját.

Kulcsszavak: energiahatékonyság; megújuló energia; piaci liberalizáció; uniós szabályozás; magyar energiajog; energiaellátás biztonsága; jogharmonizáció.

1. Szabályozás és harmonizáció

Az Európai Unió energiapolitikája és szabályozási keretei jelentős hatást gyakoroltak a tagállamok, így Magyarország energiajogi rendszerére is. Az EU célja egy integrált, biztonságos, versenyképes és fenntartható energiapiac létrehozása, amely biztosítja az energiaellátás megbízhatóságát, hozzájárul a környezetvédelmi célok eléréséhez és támogatja az energiahatékonyság növelését. E tanulmány célja, hogy átfogóan vizsgálja, milyen hatással volt az EU szabályozása a magyar energiajog fejlődésére, különös tekintettel az energiahatékonyságra, a megújuló energiaforrásokra, az energiaellátás biztonságára és a piac liberalizációra.

Az Európai Unió energiapolitikájának és szabályozásának a magyarországi energiajogra gyakorolt hatásának vizsgálata során számos fontos terület került elemzésre, azonban a téma komplexitása és a jogszabályok széles köre miatt nem volt lehetséges minden egyes aspektust teljes körűen áttekinteni. Jelen tanulmány célja a leglényegesebb területek kiemelése és azok mélyreható elemzése, valamint annak bemutatása, hogy az EU szabályozás milyen hatást gyakorolt a magyar energiajog fejlődésére. Az elemzett területek jól tükrözik azokat a főbb változásokat és irányokat, amelyek meghatározták Magyarország energiapolitikai és jogi környezetének alakulását az elmúlt években.

1.1. Az energiajog fogalma és helye a jogrendszeren belül

1.1.1. Az energiajog fogalma

Az energiajog napjainkban egy új jogterületnek (vagy éppen jogágnak) tekinthető.¹ Nincsen egy egységes akadémiai szakirodalma, amely e területet kezelné. Ez a helyzet is hozzájárul ahhoz, hogy sok a félreértés azzal kapcsolatban, hogy mi is az energiajog valójában. Ugyanakkor vitathatatlan, hogy számos országban évszázadok óta találkozhatunk olyan rendelkezésekkel, amelyek az „energiát” szabályozzák, jogi formában. Már a 19. században és különösen a 20. század elején is számos energetikai tárgyú szabályozás született, különösen a szén, majd pedig az olaj

¹ RAPHAEL J. HEFFRON: *Energy Law: An introduction*. Springer, 2015, 132. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-14191-6>

szabályozására vonatkozóan. A későbbiek során terjed ki a szabályozás – alapvetően a II. világháború után – a nem fosszilis energiahordozókra, úgymint a nukleáris energia, a vízenergia, a szél és a más egyéb megújuló energiaforrások szabályozása. Napjainkban az energiajog egyre nagyobb jelentőségre tesz szert, ha csak a klímaváltozás elleni harcot, vagy az Európai Unió energiafüggségét vesszük figyelembe. Az ellátásbiztonság kérdése is egyre nagyobb szerepet kap napjainkban.

Az energiajogi tárgyú publikációk száma Európában a '80-as évektől kezdve növekedésnek indult, Magyarországon azonban rendkívül kevés tudományos igényű, tisztán energiajogi publikáció jelent meg.² Ugyanakkor természetesen számos olyan egyéb kiemelkedő mű született hazánkban is, amelyeknek a tárgya energiajogi kérdéseket érintett. Jellemzően e művek a környezetjog, agrárjog vagy éppen az adózás területéről kerültek ki.³

1.1.2. Az energiajog szabályozási területe

Létezik-e olyan egyáltalán, hogy az EU energiajoga? Ez már számos más energiajogász által⁴ is megfogalmazásra került. Lehet, hogy az EU-s energiajog nem több annál, mint hogy az egyes általános EU-s jogi szabályokat az energetikai szektorra is alkalmazzuk? A közös piacra vonatkozó szabályok közé tartozik az áruk, személyek, szolgáltatások szabad mozgása, a környezetvédelem és most már a klímavédelem is. De ugyancsak az EU-s szabályok közé tartozik a letelepedés szabadságának a biztosítása is, ahogy az e területre vonatkozó szabályok hatással vannak az adott területen tevékenykedő vállalkozásokra és személyekre.

A kérdésre adandó válasz megközelíthető úgy, hogy az energiajog elkülönítése, kiemelése azon az alapon is indokolt lehet, hogy az adott terület milyen mértékben érint meg egy speciális, jelen esetben az energetikai szektort. Ez mind szabályozási, tudományos, üzleti, kereskedelmi és jogi szinten is elkülönül jelenleg az EU-ban, és az e területen felmerülő problémákra az EU – más ipari és kereskedelmi szektoroktól – elkülönült szabályozási megoldásokat alkalmaz.

E speciális szabályozási tárgy biztosíthatja azt az alapot, hogy e tárgykört speciálisan, külön kezeljük más jogterületektől, ahogy azt számos jogtudós meg is

² Tisztán energiajog tárgyúnak tekintendő például az alábbi kötetet: FAZEKAS ORSOLYA (szerk.): *A magyar villamosenergia szektor működése és szabályozása I.* Complex Kiadó, Budapest, 2010.

³ Pl.: FODOR LÁSZLÓ: *Klímavédelem az energiajogban – szabályozási modellek Németországból.* Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2014.

⁴ KIM TALUS: *EU Energy Law and Policy: A Critical Account.* Oxford University Press, 2013, 1. DOI: <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199686391.003.0001>

tette az elmúlt több mint húsz év során. Ugyancsak gyakorló jogászok százai specializálódtak e területre.

Meg kell jegyezni, hogy kevés olyan jogterület van az egyes iparágak közül, amely külön figyelmet érdemelt ki. Természetesen a fuvarozási jog, vagy éppen a tengerjog, a hajózási jog például ilyen területnek mondható, de kevésbé tekinteném jogágnak a papírgyártás jogát, vagy az autóipari szabályozást, még akkor sem, ha e területekre vonatkozóan is rendkívül széles EU-s és nemzeti jogi szabályozás vonatkozik. Ugyanakkor az energiajog és az energetika jelentős mértékben meghatározta a 20. századot.

Vizsgáljuk meg tehát, hogy melyek azok a főbb területek, amelyekre az energiajog kiterjed.

Az első ilyen kör az un. „*upstream*” piac, amelyet magyarra fordítva „kitermelésnek” is nevezhetünk. E körbe tartoznak bele nemcsak a kőolaj és a földgáz kitermelésére vonatkozó szabályok, de ide sorolhatjuk a szén, az urán és a nem hagyományos szénhidrogének kitermelését is, úgymint a palaolaj- vagy a palagáz kitermelése, és az erre vonatkozó jogi szabályozást.

A második fő terület a villamosenergia-termelés, hagyományos (pl.: szén, kőolaj, nukleáris forrás), megújuló (szél, nap, víz) és egyéb alternatív erőforrásokból (pl.: geotermikus).

A harmadik nagy szabályozási kör az energiaforrások szállítása és eljuttatása a felhasználókhöz. Ide tartozik a földgáz és a villamos energia elosztására vonatkozó szabályozás is. E körbe tartozik a vezetékes kőolaj, a földgáz szállítása és a villamos energia felhasználókhöz történő eljuttatása is. E körbe tartoznak továbbá a határkeresztező kapacitásokra vonatkozó szabályozások is. Ugyancsak ide tartozik a szénhidrogének készletezése és a gáztárolás is. És ugyancsak ide sorolhatjuk a megújuló energiák szabályozására és támogatására vonatkozó kérdéseket is.

A negyedik nagy szabályozási körbe a fogyasztóvédelmi kérdéseket sorolhatjuk, amelyre számos példa van a harmadik energiacsomagon belül.

Az ötödik körbe az energetikához kapcsolódó, energetikai érintettségű szabályokat, mint például a termékek energiafogyasztását előíró, részben környezetvédelmi „címkézési” rendelkezések.⁵

És hetedikként, mint a legfrissebb szabályozási terület, az energiajog a modern, innovatív, jövőbe mutató energetikai kérdéseket is szabályozza – amelyekről később még szólni fogunk –, és amely szabályozás körvonalai a 2016. decemberében

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/30/EU irányelve (2010. május 19.) az energiával kapcsolatos termékek energia- és egyéb erőforrás-fogyasztásának címkézéssel és szabványos termékismeretővel történő jelöléséről [HL L 153., 2010.6.18., 1.]

közreadott „*Európai Unió Tiszta Energia Csomagja*”⁶ (CEP) elnevezésű energetikai szabályozási keretben is megjelent már. E körbe olyan új szabályozások tartoznak bele, mint a decentralizált energiátárolás, vagy éppen az okos mérés vagy az okos hálózatok.

És végezetül, de nem utolsó sorban ide tartozik az ún. e-mobilitás kérdésköre is: a gépjárművek villamosenergiával történő ellátásához kapcsolódó szabályozási kérdések, amely önmagába egy rendkívül nagy szabályozási terület, és más egyéb közlekedést érintő területekkel is összefügg.

A CEP egy átfogó jogszabálycsomag, amelynek célja az EU energiapiacának korszerűsítése, az energiahatékonyság növelése, a megújuló energiaforrások arányának növelése és az energiafogyasztók jogainak erősítése. A csomag részeként több fontos irányelv és rendelet született.

2. Az Európai Unió energijogának forrásai

Azt követően, hogy meghatároztuk azokat a főbb területeket, amelyekre az energijogi szabályozás kiterjed, vizsgáljuk meg, hogy melyek azok a jogforrások, amelyek az energijog kereteit meghatározzák.

2.1. Elsődleges jogforrások

Elsősorban vizsgáljuk meg az EU energijogának elsődleges forrásait. Az első ilyen forrás az Euratom Szerződés volt.⁷ Az ötvenes évek során a „hagyományos” energia területén bekövetkező általános hiányt ellensúlyozandó, a hat alapító tagállam (Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Németország és Olaszország) a nukleáris energiában kereste az energiafüggetlenség kulcsát. Mivel a nukleáris energiába való beruházás költségei meghaladták az egyes tagállamok lehetőségeit, az alapító országok az Euratom keretein belül fogtak össze. A szerződés általános célja, hogy előmozdítsa az európai atomenergia-ipar létrehozását és növekedését, mégpedig úgy, hogy valamennyi tagállam részesülhessen az atomenergia fejlődése által kínált előnyökből, és biztosítani lehessen az energiaellátás biztonságát. Ezzel egyidejűleg a szerződés garantálja a lakosság fokozott védelmét, és megtiltja a polgári célú felhasználásra szánt nukleáris anyagok katonai célokra történő fel-

⁶ Az EU „Clean Energy for All Europeans” csomagja, közismert nevén a “Clean Energy Package” – Communication from the Commission: Clean Energy For All Europeans Brussels, 30.11.2016 COM(2016) 860 final, <https://data.europa.eu/doi/10.2833/9937>.

⁷ Az Európai Atomenergia-közösséget létrehozó szerződés (Euratom).

használását. Fontos megjegyezni, hogy az Euratom hatásköre kizárólag a nukleáris energia polgári és békés célú alkalmazására terjed ki.

Az Euratom Szerződés, amelynek kezdeti célja az volt, hogy összehangolja a tagállamokban a nukleáris energia békés célú felhasználására indított kutatási programokat, napjainkban a nukleáris energiával kapcsolatos ismeretek, infrastruktúra és finanszírozás összevonását segíti elő. Központi ellenőrzés keretében gondoskodik a nukleáris energiaellátás biztonságáról.

A másik és napjaink legfontosabb forrása az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ),⁸ vagy másik nevén Lisszaboni Szerződés. Az EUMSZ számos energetikát érintő kérdést szabályoz, úgymint a versenyjogi kérdések, különösen az erőfölénnyel való visszaélés és a kartellek tilalma, az állami támogatások tilalma és szabályozása, az általános gazdasági érdekű szolgáltatások, amelyek az energetikai terén különös jelentőséggel bírnak. Egyúttal ez EUMSZ már specifikus részt tartalmaz az energetikai szabályozás területén is.

A belső piac létrehozása, illetve működése keretében, valamint a környezet megőrzésének és javításának szükségességére tekintettel az Unió energiapolitikájának céljai – a tagállamok közötti szolidaritás szellemében – a következők: az energiapiac működésének biztosítása, az energiaellátás biztonságának garantálása az Unión belül, az energiahatékonyság és az energiatakarékosság, valamint az új és megújuló energiaforrások kifejlesztésének támogatása; valamint az energiahálózatok összekapcsolásának előmozdítása.⁹

A Szerződések egyéb rendelkezései alkalmazásának sérelme nélkül, az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében megállapítja a fentiekben felsorolt területeken elérendő célkitűzések eléréséhez szükséges intézkedéseket. Ezeket az intézkedéseket a Gazdasági és Szociális Bizottsággal és a Régiók Bizottságával folytatott konzultációt követően kell elfogadni.

Az EUMSZ egyúttal biztosítja, hogy az EU-s szabályozás nem befolyásolhatja a tagállamok jogát az energiaforrások kiaknázására vonatkozó feltételek meghatározására, továbbá nem befolyásolhatják a tagállamok különböző energiaforrások közötti választását és energiaellátásuk általános szerkezetét.

Az EUMSZ rendelkezik továbbá arról is, hogy amennyiben az energetikára vonatkozó szabályozás elsődlegesen adózási természetű, az Európai Parlamenttel folytatott konzultációt követően különleges jogalkotási eljárás keretében, egyhangúlag eljárva a Tanács állapítja meg a vonatkozó szabályokat.

⁸ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata [HL C 326, 26.10.2012, p. 47.]

⁹ EUMSZ 194. cikk

2.2. Másodlagos jogforrások

A másodlagos jogforrások közé alapvetően azok a jogforrások tartoznak, amelyek az egységes energiapiac megteremtésére irányulnak.

2.2.1. Villamosenergia-tranzit irányelv

A villamosenergia-tranzit irányelv¹⁰ háttérében az áll, hogy európai szabályozó felismerte, hogy az átviteli hálózatok közötti villamosenergia-szállításra vonatkozó szerződések feltételeit az érintett társaságoknak kell megállapítaniuk, melyeknek tisztességeseknek kell lenniük, és közvetlen, illetve közvetett módon sem hozhatnak létre olyan körülményeket, amelyek a Közösség versenyre vonatkozó szabályaival ellentétesek.

A szállítási szerződések megkötésének könnyítése érdekében a Bizottság egyeztető eljárás kidolgozásáról gondoskodik, amelyet bármelyik fél kérelme esetén alkalmazni kell, anélkül, hogy az ilyen eljárás eredményének jogilag kötelező ereje lenne, mivel közelíteni kell egymáshoz a tagállamok által elfogadott, a villamos energia szállítását érintő rendelkezéseket.

A tagállamok az ezen irányelvben meghatározott feltételeknek megfelelően megteszik a szükséges intézkedéseket a nagyfeszültségű átviteli hálózatok közötti villamosenergia-tranzit elősegítésére. Az irányelv hatálya a nagyfeszültségű villamosenergia-átviteli hálózatokra és a tagállamokban e hálózatokért felelős, a mellékletben felsorolt társaságokra terjed ki.

2.2.2. Szénhidrogénkutatói irányelv

Szintén nagyon fontos másodlagos jogforrás a szénhidrogének kutatására vonatkozó egységes szabályozás, amelyet a szénhidrogének kutatására vonatkozó irányelv¹¹ határoz meg.

A szabályozás szerint lépéseket kell tenni, hogy megkülönböztetéstől mentesen lehessen hozzájutni a szénhidrogének kutatásához, feltárásához és kitermeléséhez, valamint ezek gyakorlásához, olyan feltételek mellett, amelyek nagyobb versenyre

¹⁰ A Tanács irányelve (1990. október 29.) az átviteli hálózatokon keresztül történő villamosenergia-tranzitról [HL L 313., 1990.11.13., 30.]

¹¹ Az európai parlament és a tanács 94/22/EK irányelve (1994. május 30.) a szénhidrogének kutatására, feltárására és kitermelésére vonatkozó engedélyek megadásának és felhasználásának feltételeiről [HL L 164., 1994.6.30., 3.]

ösztönöznek ebben az ágazatban, és hogy támogassák a tagállamok készletei kutatásának, feltárásának és kitermelésének a lehető legjobb módszereit, valamint erősítsék a belső energiapiac integrációját.

A fenti célból közös eljárási szabályokat szükséges alkotni annak érdekében, hogy a szénhidrogének kutatására, feltárására és kitermelésére jogosító engedélyek kiadására vonatkozó eljárások nyitva álljanak valamennyi, a szükséges alkalmassággal rendelkező vállalkozás előtt; mivel az engedélyek megadásának objektív és nyilvános kritériumok alapján kell történnie; mivel egyébként az engedélyek megadásának feltételeit az eljárásban részt vevő vállalkozásoknak már előzetesen ismerniük kell.

2.2.3. Villamosenergetikai irányelvek

A villamosenergia-piac integrációja során az egyik első és legfontosabb lépés volt – az első energiacsomagnak nevezett szabályozási csomag részeként – az első villamosenergia irányelv¹² elfogadása.

Az irányelv a piac liberalizációja keretében fokozatos piacnyitást írt elő, amelynek meghatározták a minimális mértékét. Ennél az egyes tagállamok a saját döntésük függvényében magasabb mértéket is előírhattak az irányelv implementálása során. A piaci liberalizáció mellett arra is volt lehetőség, hogy azzal párhuzamosan a közüzemi szolgáltatási kötelezettség is megmaradjon a fogyasztók ellátásának a biztosítása érdekében.

Az első irányelv az energiaágazat teljes területét átfogta a termelésétől kezdve a fogyasztók szintjéig. Ez az irányelv közös szabályokat mondott ki a villamos energia termelésére, szállítására és elosztására vonatkozóan. Meghatározta a villamosenergia-ágazat szervezésével és működésével, a piachoz való hozzáféréssel, a versenytárgyalási felhívásoknál alkalmazandó feltételekkel és eljárásokkal, valamint az engedélyek kiadásával és a rendszerek működésével összefüggő szabályokat.

Az új termelő kapacitások kialakítása vonatkozásában két eljárást kínált fel. Az egyik az engedélyezési eljárás volt, amely szerint az engedély kiadásának a feltételeit nyilvános szabályoknak kell rögzítenie, és az engedély iránti kérelem elutasítása esetén jogorvoslati lehetőséget kell biztosítani. A versenyeztetési eljárás alapján rendszeres időközönként közzé kell tenni, hogy mennyi új kapacításra van szükség és melyek a szerződés megkötésének a feltételei. Az energiaellátás folyamatosságának a biztosítása érdekében valamennyi tagállamban szükséges egy rendszerirányító

¹² Az Európai Parlament és a Tanács 96/92/EK irányelve (1996. december 19.) a villamos energia belső piacára vonatkozó közös szabályokról [HL L 27., 1997.1.30., 20.]

kinevezése, amely gondoskodik a rendszer egyenletes terheléséről és amelynek adatszolgáltatási feladatai is vannak.¹³

Ugyancsak az energiapiac egységesítését szolgálta a második energiacsomag részeként elfogadott második villamos energia irányelv,¹⁴ amely alapján tovább bővült a piacnyitás lehetősége. Az új termelői kapacitások létesítésére vonatkozóan a tagállamok engedélyezési eljárást kell alkalmazniuk, amely megfelel az objektivitás, az átláthatóság és megkülönböztetéstől mentesség követelményeinek. A tagállamok vagy az általuk erre felkért, átviteli hálózatot tulajdonló vállalkozások a hatékonyság és a gazdasági egyensúly figyelembevételével, a tagállam által megállapított időtartamra szólóan egy vagy több átvitelirendszer-üzemeltetőt jelölnek ki. Azelosztói engedélyesek kijelölésének ugyancsak meg kell történnie.

Ez az irányelv az elosztói engedélyesek vonatkozásában további szétválasztási szabályokat ír elő. Ha az elosztórendszer-üzemeltető egy vertikálisan integrált vállalkozás része, legalább jogi formájában, szervezeti, valamint döntéshozatali szempontból függetlennek kell lennie a nem az elosztással kapcsolatos, további tevékenységektől. Ezek a szabályok nem keletkeztetnek kötelezettséget arra, hogy az elosztórendszer eszközeit tulajdonjogi szempontból elválasszák a vertikálisan integrált vállalkozástól. Továbbá, ha az elosztórendszer-üzemeltető egy vertikálisan integrált vállalkozás része, szervezeti és döntéshozatali szempontból függetlennek kell lennie a nem az elosztással kapcsolatos, további tevékenységektől.

A második energiacsomag a fokozatos piacnyitást tűzte ki célul. A második irányelvcsomag implementálási határideje 2004. július 1-e volt. Az egyenlő versenyfeltételek hiánya és a szétválasztási szabályok elégtelen volta miatt azonban egy 2007-ben készült bizottsági tanulmány azt tárta fel, hogy a piaci liberalizáció valójában nem tudott megvalósulni, amely miatt 2009-ben egy újabb irányelvcsomagot fogadtak el. Ez a harmadik energiacsomag, melynek része a 72/2009/EK¹⁵ irányelv.

A harmadik energiacsomag eredményeként egy szigorú ún. „tulajdonosi szétválasztás” valósul meg, amely alapján a villamosenergia- és földgázhálózatok üzemeltetését el kell választani az energiaszolgáltatói és az energiatermelői tevékenységektől. Az irányelv egyes részletes szabályainak az ismertetésére később kerül majd sor.

¹³ ÁRVA ZSUZSANNA: *Energiapolitika*. NKE, Budapest, 2014. 4.

¹⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2003/54/EK irányelve (2003. június 26.) a villamos energia belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 96/92/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről [HL L 176., 2003.7.15., 37.]

¹⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2009/72/EK irányelve (2009. július 13.) a villamos energia belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 2003/54/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről [HL L 211., 2009.8.14., 55.]

2.2.4. Gázpiaci irányelvek

Hasonlóan a villamosenergia-piachoz, a földgáz piacon is a piacnyitás a három energiacsomagnak megfelelően történt. Az első fő szabályozás a 98/30/EK irányelv¹⁶ volt, amelyet a 2003-ban elfogadott második energiacsomag követett.

Majd a harmadik energiacsomag részeként 2009-ben fogadták el a 2009/73/EK irányelvet,¹⁷ amely a földgázpiac hatályos szabályanyagát tartalmazza. Ez az irányelv közös szabályokat állapít meg a földgázszállításra, -elosztásra, -ellátásra és -tárolásra vonatkozóan. Meghatározza a földgázágazat szervezetével és működésével, a piacra jutással, valamint a földgázszállítási, -elosztási, -ellátási és -tárolási engedélyek kiadására vonatkozó eljárásokkal és a hálózatok üzemeltetésével összefüggő szabályokat. Az irányelvnek a földgázra vonatkozó szabályait – beleértve a cseppfolyósított földgázt (LNG) is – megkülönböztetéstől mentesen kell alkalmazni a biogázból és a biomasszából származó gázok, valamint egyéb gázfajták esetében is, amennyiben ezek a gázfajták műszakilag megfelelő módon és biztonságosan a földgázhálózatba juttathatók és azon keresztül szállíthatók.

Egyúttal itt érdemes megjegyezni, hogy az EU Tiszta Energia csomagja részeként – amelyeket egyesek a „negyedik energiacsomagnak” is tekintenek – mind a villamos-energia, mind a földgáz szabályok módosításra kerültek, megteremtve a hatályos szabályozást.

2.2.5. Egyéb irányelvek és rendeletek

Számos egyéb irányelv és rendelet is szabályozza az EU energia piacát. Ezek közül példaként emelném ki az alternatív üzemanyagok infrastruktúrájának kiépítéséről szóló 2014/94/EU irányelvet,¹⁸ amely ugyan közlekedés fókuszú, azonban vitathatatlanul energiajogi tárgyú. Az irányelv külön részt szentel a villamos energiának, mint lehetséges alternatív üzemanyagforrás. Valamint visszaul a villamos energia irányelvre, azáltal, hogy a szabályait annak az irányelvnek a szabályaival összhangban kell alkalmazni.

¹⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 98/30/EK irányelve (1998. június 22.) a földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról [HL L 204., 1998.7.21., 1.]

¹⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2009/73/EK irányelve (2009. július 13.) a földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 2003/55/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről [HL L 211., 2009.8.14., 94.]

¹⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2014/94/EU irányelve az alternatív üzemanyagok infrastruktúrájának kiépítéséről [HL L 307., 2014.10.28., 1.]

Szintén energetikai tárgyú irányelv¹⁹ a szén-dioxid geológiai tárolásáról szóló szabályozás. A szén-dioxid (CO₂) geológiai tárolásával megelőzhető és jelentősen csökkenthető az éghajlatváltozás káros hatásai. Az irányelv arra vonatkozó szabályokat határoz meg, hogy ennek végrehajtására biztonságos módon kerüljön sor. A szén-dioxid-leválasztásról és -tárolásról szóló irányelv (úgy is hivatkozott mint: CLT-irányelv) olyan jogi keretet hoz létre, amely a CO₂ környezetvédelmi szempontból biztonságos geológiai tárolásán keresztül segíti az éghajlatváltozás kérdésének kezelését.

A rendeletek közül példaként emelném ki az EU földgázellátásának biztonságát növelő intézkedésekről szóló 994/2010/EU rendeletet.²⁰ A földgáz az Európai Unió energiaszerkezetének alapvető alkotóeleme, amely az elsődleges energiaellátás egynegyedét teszi ki, és főleg a villamosenergia-termelésben, a fűtésben, valamint ipari alapanyagként és közlekedési üzemanyagként hasznosítják. Európa gázfogyasztása az utóbbi tíz évben gyorsan növekedett. Mivel egyúttal a belső termelés is csökkent, a gázimport még gyorsabb ütemben nőtt, ezért fokozódott az importfüggőség és a gázellátás-biztonsági szempontok kezelésének szükségessége. E rendelet célja a földgázellátás biztonságának megőrzése az ellátási zavarok megelőzésének és ilyen zavar esetén összehangolt fellépésnek, valamint a földgáz belső piaca megfelelő és folyamatos működésének biztosításával. A rendelet közös keretet hoz létre, amelyen belül a gázellátás biztonsága a földgázvállalkozások, az uniós tagállamok és a Bizottság közös felelőssége. Ezenfelül átlátható mechanizmust biztosít a szolidaritás szellemében a tagállami, regionális vagy európai szinteken jelentkező vészhelyzetre való reakció összehangolására.

2.3. Nemzetközi szerződések

Az irányelveken és a rendeleteken túlmenően, az Európai Unió számos partnerségi és együttműködési megállapodást kötött. E szerződések is jelentősen meghatározzák az Európai Unió energetikára vonatkozó szabályrendszerét és fejlődési irányait.

¹⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2009/31/EK irányelve (2009. április 23.) a szén-dioxid geológiai tárolásáról, valamint a 85/337/EGK tanácsi irányelv, a 2000/60/EK, a 2001/80/EK, a 2004/35/EK, a 2006/12/EK és a 2008/1/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv, valamint az 1013/2006/EK rendelet módosításáról [HL L 140., 2009.6.5., 114.]

²⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 994/2010/EU rendelete (2010. október 20.) a földgázellátás biztonságának megőrzését szolgáló intézkedésekről és a 2004/67/EK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről [HL L 295., 2010.11.12., 1.]

A nemzetközi szerződések közül külön példaként érdemes kiemelni az Energiaközösséget létrehozó szerződést.²¹ Az Energiaközösséget létrehozó szerződés megteremti az Európai Unió 28 tagállamát, valamint 6 balkáni államot és területet tömörítő belső villamosenergia- és földgázpiacot. Az Energiaközösséget létrehozó szerződés integrált energiapiacot (villamosenergia- és földgázpiacot) hoz létre az EU és a többi szerződő fél között.

Az Energiaközösség tagjai az EU, Albánia, Bosznia és Hercegovina, Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság, Montenegró, Szerbia és az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsának 1244. határozata értelmében az Egyesült Nemzetek Koszovói Ideiglenes Igazgatási Missziója (a továbbiakban Koszovó). Ezenkívül a Miniszteri Tanács kérésére egy vagy több európai uniós tagállam is részt vehet az Energiaközösségben. Harmadik országok megfigyelőként működhetnek közre.

A szerződés hatálya az érintett országok és Koszovó területére terjed ki. A szerződés 2006. július 1-jén lépett hatályba és érvényességi ideje 10 év. Az alkalmazás időtartamát 2013. október 24-én a Miniszteri Tanács egyhangú döntése által egy újabb tíz éves időtartamra meghosszabbították.

Az Energiaközösség céljai a következők: a beruházásoknak kedvező stabil jogi és piaci keretrendszer létrehozása, amely lehetővé teszi a megbízható és folyamatos energiaellátást; egységes szabályozási tér megteremtése a hálózati energiával való kereskedelem számára; az ellátás biztonságának növelése a térségben és kapcsolatok kialakítása a szomszédos országokkal; a hálózati energiával és az ahhoz kapcsolódó energiahatékonysággal kapcsolatos környezetvédelmi helyzet javítása és a megújuló energiák fejlesztése; a hálózati energia piacán folyó verseny fokozása.

Az Energiaközösség tevékenységeiben központi helyet foglal el a közösségi jogszabályok – azaz a közösségi vívmányok – energiára, környezetvédelemre, versenyre és a megújuló energiaforrásokra vonatkozó részének valamennyi részes államban történő végrehajtása, valamint egyes általános európai műszaki rendszerbiztonsági normák tiszteletben tartása, például az energiatovábbítás vagy a határokon átvívelő kapcsolatok terén.

A bécsi székhelyű állandó Titkárság többek között adminisztratív támogatást nyújt az Energiaközösség intézményeinek és felülvizsgálja, hogy a felek megfelelően teljesítik-e kötelezettségeiket. Az Energiaközösség (kötelező érvényű) határozatokat és (nem kötelező érvényű) ajánlásokat fogad el. Ezeket az intézkedéseket az esettől függően az Európai Bizottság javaslata alapján (a közösségi joganyag alkalmazása) vagy valamely szerződő fél javaslata alapján (egyéb tevékenységek) hozzák meg, és

²¹ A Tanács 2006/500/EK határozata (2006. május 29.) az Energiaközösséget létrehozó szerződés Európai Közösség általi megkötéséről [Hivatalos Lap L 198., 2006.7.20.].

egyszerű többséggel (a közösségi joganyag alkalmazása), kétharmados többséggel (piacok működési mechanizmusa) vagy egyhangúlag (belső energiapiac) fogadják el.

Amennyiben valamely fél szerződéses kötelezettségeit súlyosan és tartósan megszegi, a Miniszteri Tanács egyhangú döntéssel megvonhat bizonyos szerződéses jogokat az adott féltől.

A nemzetközi egyezmények közül kiemelendő még a Nemzetközi Energia Charta egyezmény 2015-ből.²²

2.4. Esetjog és a bírói gyakorlat

Amikor energiajogról beszélünk, nem szabad megfeledkeznünk az Európai Bizottság akár állami támogatásokra vonatkozó, akár versenyjogi területen meghozott határozatairól sem, amelyek jelentős mértékben meghatározzák az energiajog fejlődési tendenciát és gyakorlatát.

Ugyancsak nagy jelentőséggel bírnak és az európai energiajog forrásának tekinthető az Európai Unió Bírósága (EUB) jogfejlesztő értelmezése és esetjoga is.

2.5. Jogirodalom

És végezetül, de nem utolsó sorban, érdemes kiemelni az energiajog fejlődése kapcsán azon jogtudósok és más gyakorló jogászok munkásságát, akik az elmúlt több mint harminc éven igen sokat tettek nemcsak az energiajog értelmezéséhez és alkalmazásához, hanem az energiajog fejlesztéséhez is.

3. A magyar energiapiac jogtörténeti előzményei

3.1. A szabályozás kezdetei

A hatályos szabályozás bemutatást megelőzően érdemes visszatekinteni a magyar szabályozás előzményeire. A hazai jogtörténetben az első – részben – villamos energetikai tárgyú szabályozással már 1888-ban találkozhatunk, ekkor született meg ugyanis az első törvény a távirda, a távbeszélő és egyéb villamos berendezésekről.²³ E szabályozás – a technológia kezdetleges volta miatt – még egy körbe sorolt minden „vezetékekkel működő” berendezést, így a távirót és villamosvezetékét

²² <http://www.energycharter.org/process/international-energy-charter-2015/overview/>

²³ 1888. évi XXXI. törvénycikk a távirda, a távbeszélő és egyéb villamos berendezésekről.

is. Érdekesség, hogy a magánterületek (ingatlanok) esetében a villamosvezeték elhelyezését a terület birtokosának engedélyéhez kötötték – ellentétben a modern jogunknak a vezetékjog, mint szolgalmi jognak a felfogásával –, sőt az engedély elmulasztását büntették.²⁴ Közterületeken azonban a vezetékek elvezetését engedték, ügyelve arra, hogy a kábelkötegek egymást ne zavarják vagy akadályozzák.²⁵

Ehhez képest már az 1930-as években – nyilván a technológia gyors fejlődésének is köszönhetően – egy rendkívül modern villamos energetikai szabályozás született az 1931. évi XVI. törvénycikk formájában.²⁶ Azon túlmenően, hogy részletesen kidolgozott módon szabályozta az engedélyezésre vonatkozó szabályokat, fejlett és részletes rendelkezéseket határozott meg az árszabályozás vonatkozásában is. Eltérő fogyasztói kategóriákat hozott létre,²⁷ valamint az árszabályozás – napjaink modern árszabályozásához hasonlóan – meghatározta, hogy az árak megállapítása során milyen tényezőket lehet figyelembe venni.

Külön érdekessége a szabályozásnak az áremelés lehetővé tételének a szabályozási rendszere. A megállapított villamos energia árának az emelésére csak az „anyagárak” és a munkabérek megváltoztatása esetén kerülhetett sor és ennek is feltétele volt, hogy az áremelést előzetes engedélyeztetés után lehetett csak végrehajtani.²⁸ Az 1931. évi XVI. törvénycikk az ún. „közszállítások” tevékenységi körhöz képest *lex specialis*-nak volt tekinthető.²⁹

²⁴ 1888. évi XXXI. törvénycikk 11. §-a: „A ki közterület által, vagy mások tulajdonát képező magánterület által elválasztott telkén vagy birtokán előzetes engedély nélkül távirda, távbeszélő vagy villamos jelző berendezést létesít, vagy engedély nélkül fenntart, vagy a ki a magánhasználatu távirdát a magánhasználat természetével ellenkező módon használja, kihágást követ el és a közmunka- és közlekedésügyi miniszternek illetve megbízott közegének indítványára 50 forinttól 300 forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.”

²⁵ 1888. évi XXXI. törvénycikk 14. §-a: „A közterületeken a villanyvilágítások, ugyszintén bármely másféle villanyvezetékek csak úgy létesíthetők és helyezhetők el, hogy azoknak berendezése és nevezetesen a villamárának vezetése által a közhasználatu távirdák, távbeszélők és villamos jelzők működése meg ne akadályoztassék és meg ne zavartassék.”

²⁶ 1931. évi XVI. törvénycikk a villamos energia fejlesztéséről, vezetéséről és szolgáltatásáról.

²⁷ 1931. évi XVI. törvénycikk 37. § (1) bekezdés: „A villamos energiáért fizetendő árat az engedélyokiratban foglalt árszabás (11. § (1) bekezdés 7. pontja) az egyes fogyasztó csoportokra külön-külön állapítja meg.”

²⁸ 1931. évi XVI. törvénycikk 39. § (1) bekezdés: „Az árszabás megváltoztatását az érdekelt felek csak a munkabérek és az anyagárak lényeges változása esetében kérhetik.”

²⁹ SZLADITS KÁROLY: *Magyar magánjog mai érvényben*. Kötelmi jog. III. kötet, II. kiadás, Grill Károly Könyvkiadó, Budapest, 1941, 31.

3.2. Magánautonómia és az állami beavatkozás

A törvénycikk szabályozásban már megjelent az állam, mint szabályozó részéről az az igény, hogy mindazon villamos-energiához kapcsolódó eszköz és berendezés, amelyek nem az „*egyes házak belsejében*” vannak, azokat az „*állam által fenntartott*” jogoknak tekintette. A „*házakon belülre*” nem terjed ki a szabályozás, azt meghagyta a magánautonómia keretében, ugyanakkor mindent, ami e körön kívül volt található, azt engedélyhez kötötte.³⁰

3.3. Az engedélyezés kezdetei

A szabályozás egy kettős engedélyezési rendszert vezetett be. „Azon »közhasználatu« távirdáknak és távbeszélőknek mások részére való engedélyezése, melyek a magyar korona területén tulmenőleg tervezetnek vagy ezen területen belül egyenként tizezernél több lakossal bíró oly városokat, illetve községeket kötnének össze, melyek állami távirdával vagy állami távbeszélővel már ellátva vannak, a törvényhozást illeti meg; minden más esetben az engedélyezés a közmunka- és közlekedésügyi minister hatásköréhez tartozik”.

3.4. Az első villamos energetikai törvény

Az 1931. évi XVI. törvénycikk – összhangban a kor fejlett magánjogi jogalkotásával – egy meglehetősen előrehaladott, a kor igényeinek megfelelő, modern szabályozást alkotott, amelyben a hatályos szabályozási logika elemei is megjelennek. Világosan elkülöníti a köz- és a magánszféra határait. Amíg a közsféra esetében számos részletes szabályt alkalmaz, addig a magánszféra esetében a magánautonómiának nagy szerepet hagy.

A villamos energiaszolgáltatás azon egyéb feltételi tekintetében, amelyekre nézve az engedélyokirat nem rendelkezik, e törvény korlátai között a felek megál-

³⁰ 1888. évi XXXI. törvénycikk 1. §: „*A távirda, a távbeszélő és villamos jelzők, illetve ezeknek felállítása, berendezése és üzletbentartása – azoknak kivételével, melyek az egyes házak belsejében, ugyszintén más köz- vagy magánterület által el nem választott telken avagy összefüggő birtokon a közhasználat kizárásával tervezetnek, s melyeknek létesítése és használata semmiféle engedélyhez kötve nincs – az államnak fenntartott jogai közé tartoznak. Ennélfogva bárki másnak arra, hogy a magyar korona területén távirdát, távbeszélőt vagy villamos jelzőt létesíthessen, berendezhessen és üzletben tarthasson, a jelen törvényben megállapított engedélyt előzetesen kell kieszközölnie.*”

lapodása irányadó.³¹ A szabályozás elkülöníti a „közhatalmatú villamosművet”, valamint a saját „használatú villamosművet”. A mai szabályozási szóhasználattal összhangban használja az „engedélyes” kifejezést is. A szabályozás kimondja, hogy villamos energiát ellenérték fejében csak az szolgáltathat, illetve csak az láthat el vezeték útján, aki rendelkezik a közhatalmatú villamosmű (vállalat) létesítésre és fenntartására engedéllyel.³² Nyilván még e szabályozás esetében nincs elkülönítve a hálózat és a szolgáltató (a hálózatokhoz való szabad és egyenlő hozzáférés majd csak sokkal később jelenik meg egyáltalán és a gyakorlatban majd a 2000-es évek körül kezd csak megjelenni), a vezeték tulajdonosa egyben az a vállalat volt, aki a villamos energiát is szolgáltatta.

Ellenérték fejében való szolgáltatás céljára csak az fejleszthetett és vezethetett villamos energiát, akinek közhatalmatú villamosmű (vállalat) létesítésére és fenntartására engedélye volt (engedélyes). Az engedély szólhatott villamos energia fejlesztésére, vezetésére és elosztására vagy ezeknek a tevékenységeknek valamelyikére vagy meghatározott csoportjára. Engedélyt engedélyokirat kiállításával a kereskedelemügyi miniszter adhatott.

A szabályozás során engedélyeztetni kellett az ún. „közhatalmatú” villamosműveket, amely engedélyek meghatározott területre szóltak (hasonlóan, mint a jelenleg hatályos hazai szabályozás esetén az egyetemes szolgáltatásra jogosító engedély³³). Egyúttal a szabályozás kizárólagosságot biztosított az engedély birtokosának, ugyanis a törvényi szabályozás kimondta, hogy ugyanerre a területre, az engedély hatálya alatt más szolgáltató engedélyt nem kaphatott. Ugyanakkor lehetővé tette, hogy e területen más a termelt villamos energiáját átvezesse (a vezetékjogra vonatkozó szabályokból következően) és villamos energiát – az akkori szóhasználatból élve – „fejlesszen”, azaz termeljen.

A kizárólagossági jog nem terjedt ki a közforgalmú vasutak és fuvarozásra rendelt más vállalatok üzemi energiaszükségletének ellátására. Ugyanezt a szabályt kellett alkalmazni az említett vállalatok üzemi céljára szolgáló területen felmerülő, nem üzemi természetű energiaszükségletre, feltéve, hogy azt ugyanaz a villamosmű elégíti ki, amely a szorosán vett üzemi szükségletet fedezi. Tehát itt már megjelenik az önfogyasztásnak a szabályozása, amelyet a hatályos, saját maga által termelt, ún. „szigetüzemű” termelés kivon a szabályozás hatálya alól, bizonyos vállalatok esetében.

³¹ 1931. évi XVI. törvénycikk 40. § (1) bekezdés.

³² 1931. évi XVI. törvénycikk 2. §.

³³ A villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény („Vet.”) 48. §-a.

3.5. Kisajátítás és vezetékjog

A korabeli szabályozás helyesen ismerte fel a közszféra és a magánszféra határát, azáltal, hogy a kisajátításra és tulajdont korlátozó vezetékjogra, mint szolgalmra kellően modern szabályozást alkotott.

Közhasználatú villamosmű létesítése vagy átalakítása végett az 1881. évi XLI. törvénycikkben szabályozott kisajátításnak volt helye az 1907. évi III. tc. 8. §-ának első és harmadik bekezdésében meghatározott célokra és az ott megjelölt korlátok között, továbbá magántulajdonban álló ingatlanokra is az energiatelep, az átalakító- és kapcsolóberendezések létesítése céljára. Amennyiben a kisajátítás tárgya városok tulajdonát képező ingatlan, az érdekelt várost előzőleg meg kellett hallgatni.

Nem lehetett a kisajátítási jogot megadni templomra, temetőre, vallási vagy kegyeleti célt szolgáló más létesítményre, művészi vagy történelmi becsű épületre és emlékműre, természeti emlékre, továbbá azokra a területekre, amelyeket jelentékeny honvédelmi érdek megóvása céljából a honvédelmi miniszter a kisajátítási jog alól kivesz. Olyan területre, amelynek rendkívüli természeti szépsége a villamosmű létesítése folytán egyébként veszendőbe menne, a kereskedelemügyi miniszter a kisajátítási jogot megtagadhatta vagy megadását az építkezések és a berendezések elhelyezési módja tekintetében megállapított oly feltételek megtartásától tehetette függővé, amelyek a védett érdek biztosítására alkalmasak.

Ha az átalakító- vagy kapcsolóberendezést a villamosmű telepén kívül valamely épület lakás céljára nem használt helyiségében oly módon lehetett elhelyezni, hogy az ily elhelyezés az épület rendeltetésszerű használatát egyáltalán nem, vagy csak elenyészően csekély mértékben befolyásolja, kisajátítás helyett az elhelyezést használati szolgalm alapításával lehetett biztosítani. A használati szolgalm alapítását az 1881. évi XLI. tc. 14. §-a szempontjából nem lehetett részleges kisajátításnak tekinteni.

Ha az említett berendezést be nem épített területen kellett létesíteni és az elfoglalt terület oly csekély volt, hogy önálló jószágtestté alakítása esetében önmagában sem mezőgazdasági, sem építkezési célra nem lett volna felhasználható, az a telek viszont, amelyen az ily berendezést létesítik, ezzel értékében lényeges csökkenést nem szenved, az engedélyes a szükséges terület kisajátítása helyett építményi jog alapításával élhetett. Ily építményi jog esetében az ingatlan tulajdonosa az építményt az építményi jog megszűnése után nem válthatta meg.

A használati szolgalm fejében évi járadékot, az építményi jog fejében építménybért kellett fizetni. A használati szolgalm fejében járó évi járadékot az elfoglalt helyiségért vagy helyiségrészért a használati szolgalm alapítása idején elérhető bérösszeg mértékéhez képest – a tűzbiztosítási díj esetleges emelkedésének hozzászámításával – kellett megállapítani. Az építménybért az ingatlanért az építményi

jog megalapítása idején elérhető haszonbér arányában kellett megállapítani, de figyelembe kellett venni az egész ingatlanért elérhető haszonbérnek az építményi jog folytán beálló csökkenését is. A járadékot és a meg nem váltott építménybért biztosítani kellett.

A használati szolgálat és az építményi jog alapítására egyebekben a kisajátításra vonatkozó jogszabályok megfelelően irányadók voltak. A járadék, az építménybér és ezek biztosítása tekintetében a kisajátítás esetében fizetendő kártalanításra vonatkozó szabályokat kellett megfelelően alkalmazni.³⁴

3.6. Fogyasztóvédelmi szabályok

Bár a korabeli jogszabály a „fogyasztóvédelem” kifejezést még nem használta, de az „engedélyes és fogyasztó közötti” cím egyértelművé teszi, hogy olyan rendelkezéseket tartalmaz a törvény ezen része, amelyek a fogyasztók érdekeit szolgálják.

A villamos energiáért fizetendő árat az engedélyokiratban foglalt árszabás (11. § (1) bekezdés 7. pontja) az egyes fogyasztói csoportokra külön-külön állapította meg. Az árszabást általában a fogyasztók, különösen a termelési célokra fogyasztók érdekeinek figyelembevételével úgy kellett megállapítani, hogy az energiafogyasztás várható mértékéhez képest az üzemi, az üzleti és a karbantartási kiadások rendes mértékének és a befektetett tőke tekintetében a háramlásra figyelemmel szükséges vagy egyébként helyénvaló tőketörlesztésnek fedezésén felül a befektetett tőke megfelelő gyümölcsoztetése is biztosított legyen.

Az engedélyes az engedélyokiratban az egyes fogyasztói csoportok részére megállapított árszabásban foglalt árak keretein belül egyes fogyasztóknak különleges természetű, különösen termelési célokat szolgáló fogyasztásuk figyelembevételével külön árengedmény adhatott. Az ily árengedmény a fogyasztás természetének és időbeli eloszlásának, valamint a fogyasztás mértékének és a csatlakozás műszaki és gazdasági feltételeinek megegyezése esetében az egyes csoportokon belül minden fogyasztóval szemben hatályos volt. Az adott engedményekről jegyzéket kellett készíteni. Ezt a jegyzéket évente be kellett mutatni a kereskedelemügyi miniszternek.

Az engedélyes a fogyasztóval szemben az árszabás értelmében megszabottnál nagyobb árat szerződéssel csak a kereskedelemügyi miniszter jóváhagyásával köthetett ki. Az e tilalomba ütköző szerződés semmis volt.³⁵

³⁴ 1931. évi XVI. törvénycikk 22-23. §.

³⁵ 1931. évi XVI. törvénycikk 33. §.

Ugyancsak fejlett versenyjogi gondolkodásra vall az a rendelkezés is, amely megtiltotta, hogy bizonyos eszközöket csak és kizárólag a „szolgáltatótól” lehessen beszerezni.

4. A magyar piacnyitás

A rendszerváltás utáni Magyarország a gazdasági átalakulás során az energiaipar területén is jelentős változtatásokra kényszerült. A központi tervezésű gazdasági rendszer helyett a piacgazdaság alapjainak megteremtése és a piaci mechanizmusok bevezetése vált szükségessé. Az energiapiac liberalizációjának kezdetei az 1990-es évek elejére tehetőek, amikor a kormányzat megkezdte az állami tulajdonban lévő vállalatok privatizációját és a piaci szabályozási keretek kialakítását.

A magyar energiapiac megnyitásának egyik első lépése az állami tulajdonban lévő energiaipari vállalatok privatizációja volt. Ennek célja a hatékonyság növelése, a verseny elősegítése és a magántőke bevonása volt.

Ennek egyik fontos mérföldköve volt a Magyar Villamos Művek (MVM) privatizációja. Az MVM, Magyarország legnagyobb villamosenergia-termelő vállalata, több lépésben került privatizációra. Az 1990-es évek közepén az MVM részvényeinek egy részét értékesítették, hogy növeljék a piaci versenyt és javítsák a vállalat működési hatékonyságát.

Ezzel párhuzamosan az országos villamosenergia-elosztási rendszer hatékonyságának növelése érdekében a regionális áramszolgáltatók privatizációjára is sor került. Az áramszolgáltatók privatizációja lehetővé tette a piacra lépő új szereplők számára a versenyt, ami hozzájárult az ellátásbiztonság és a szolgáltatási minőség javításához.

A földgázipar privatizációja szintén kulcsfontosságú volt a piaci liberalizáció során. A MOL (Magyar Olaj- és Gázipari Nyrt.) részleges privatizációja és a gázszolgáltatók piacra lépése növelte a versenyt és az ellátásbiztonságot.

4.1. Piaci szabályozási keret kialakítása

Az energiaipari privatizációval párhuzamosan szükségessé vált a piaci szabályozási keret kialakítása, amely a verseny előmozdítását és a piaci mechanizmusok bevezetését célozta meg. Az 1990-es évek elején és közepén számos fontos jogszabály és intézményi változtatás történt, amelyek megalapozták a későbbi piacnyitás folyamatát.

Az 1994. évi XLVIII. törvény az energiaárak szabályozásáról volt az első lépés a piaci szabályozási keret létrehozásában, amely meghatározta a liberalizáció alapvető

irányelveit. A törvény célja az volt, hogy biztosítsa az energiaárak átláthatóságát és a verseny feltételeit. Ezzel közel egyidőben az energiapiac szabályozásának és felügyeletének érdekében 1994-ben megalapították a Magyar Energia Hivatalt (MEH). A hivatal feladatai közé tartozott a piaci szereplők tevékenységének ellenőrzése, az árképzés felügyelete és a verseny feltételeinek biztosítása.

Az 1990-es évek végén további intézkedésekre került sor a piaci liberalizáció előmozdítása érdekében. Ezek közé tartozott az áramszolgáltatók és a földgázszolgáltatók tevékenységének fokozatos megnyitása a verseny előtt, valamint a szabályozási keret folyamatos módosítása az EU irányelveinek megfelelően.

4.2. A villamosenergia-piac liberalizálása

A villamosenergia-piac megnyitása Magyarországon – a privatizációt követően³⁶ – több szakaszban valósult meg. Két nagy időszakot különböztethetünk meg. Az első időszakban (2003. január 1. – 2007. december 31.) az ún. „kettős piac” létezik: a közüzemi piac és a szabadpiac. Az arra feljogosított fogyasztók kiléphetnek a szabadpiacra, de akár vissza is térhetnek a közüzembe. Majd ezt követte a második főbb szakasz, a teljes piacnyitás utáni időszak, amely 2008. január 1-jétől következett be. Innentől kezdve valamennyi fogyasztó szabadon választhatja meg az energiakereskedőjét.³⁷ Ettől függetlenül a lakossági fogyasztók, a kiszűrésen vételező, összes felhasználási helyük tekintetében együttesen 3x63A-nál nem nagyobb csatlakozási teljesítményű nem lakossági felhasználók és egyes közintézmények egyetemes szolgáltatásra jogosultak, amely keretében az ország területén bárhol, a jogosult felhasználó számára méltányos, összehasonlítható, átlátható ár ellenében igénybe vehet szolgáltatást.³⁸

A teljes piacnyitással tehát minden fogyasztó részére biztosított lett a szabadpiaci vételezés, és csak az arra feljogosítottak vehetik igénybe az egyetemes szolgáltatást.

A kettős piaci modell vizsgálatára – tekintettel arra, hogy ez legfeljebb jogtörténeti jelentőséggel bír – nem kívánunk kitérni. Ennél fontosabb a 2008. január 1-ét követő időszak áttekintése.

³⁶ SÁRKÖZY TAMÁS: *A korai privatizációtól a késői vagyontörvényig*. HVG-ORAC Kiadó Kft, Budapest, 2009.

³⁷ GRÁBNER PÉTER: Új villamos energia törvény. *Energiafogyasztók lapja*, 2007/3. szám, 4–6.

³⁸ KISS CSABA ATTILA: Lehetőségek és kockázatok a liberalizáció után. *Magyar Energetika*, 2009/3. szám, 12–14.

4.2.1. Az egyetemes szolgáltatás

Az európai jogharmonizációval összhangban az egyetemes szolgáltatás a korábbi, ún. közüzemi szolgáltatást³⁹ váltotta fel 2008. január 1-től. Az egyetemes szolgáltatót az üzletszabályzatban meghatározott általános szerződési feltételekkel,⁴⁰ határozatlan tartalmú szerződés megkötésére irányuló szerződéskötési kötelezettség terheli.

A „*public service obligation*” (PSO), magyarul „közszolgáltatási kötelezettség”, az Európai Unió villamosenergia-szabályozásában olyan jogi kötelezettséget jelent, amelyet az állam vagy egy hatóság ró az energiavállalatokra annak érdekében, hogy biztosítsák a közérdek szempontjából fontos szolgáltatásokat. Ez a kötelezettség több fontos területre is kiterjed.

Először is, a megfizethetőségre. Az energiavállalatoknak elérhető árakat kell biztosítaniuk a fogyasztók számára, különösen a hátrányos helyzetű csoportok számára, hogy senki se maradjon villamosenergia nélkül pénzügyi okok miatt. Ez a szociális aspektus különösen fontos a társadalmi egyenlőség fenntartása érdekében.

Másodszor, az ellátásbiztonságra. A szolgáltatóknak garantálniuk kell, hogy a villamosenergia-ellátás folyamatos és megbízható legyen. Ez azt jelenti, hogy minden körülmények között biztosítaniuk kell az energia rendelkezésre állását, minimalizálva a szolgáltatás megszakításait és az áramszüneteket.

Harmadszor, a minőségi előírásokra. Az energiavállalatoknak biztosítaniuk kell, hogy a villamosenergia-szolgáltatás megfelelően bizonyos minőségi követelményeknek, például a feszültség stabilitása és a szolgáltatás folyamatossága tekintetében. Ez fontos a fogyasztók bizalmának fenntartásához és az ipari folyamatok zavartalanságához.

Végül, a környezeti előírásokra. Az energiatermelőknek és szolgáltatóknak be kell tartaniuk a környezetvédelmi előírásokat, például a megújuló energiaforrások használatát és az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentését. Ez hozzájárul a fenntartható fejlődéshez és az éghajlatváltozás elleni küzdelemhez.

Összességében a PSO célja, hogy a piaci verseny mellett is biztosítsa az alapvető közszolgáltatások elérhetőségét és minőségét, így védve a fogyasztók érdekeit és támogatva a fenntartható fejlődést. Az Európai Unió jogszabályai részletesen meghatározzák, hogy milyen körülmények között és hogyan lehet ezeket a kötelezett-

³⁹ MÁRTHA IMRE: Villamos energia – közüzem vagy szabad piac? *Magyar Szemle*, 2005/11-12. szám, 51–62.

⁴⁰ OBERÁNCZ CSABA: A villamos energia egyetemes szolgáltatók 2009. évi árérése. *Energiafogyasztók lapja*, 2010/2. szám, 25-26.

ségeket alkalmazni, biztosítva, hogy a közérdek mindig előtérben maradjon az energiapiacra.

Ennek a kötelezettségnek a magyar megfelelője az egyetemes szolgáltatás, amely – az EU-s elvárásokhoz képest – szélesebb kört is magába foglal. A külön jogszabály szerinti költségvetési szerv és közfeladatot ellátó intézménye, a helyi önkormányzat és közfeladatot ellátó költségvetési intézménye, a közfeladatot ellátó egyházi jogi személy, valamint a közfeladatot ellátó alapítványi fenntartású intézmény – az egyetemes szolgáltatóhoz tett igénybejelentése esetén – közszolgáltatási kötelezettség keretében az egyetemes szolgáltatóra vonatkozó szerződéskötési kötelezettség kedvezményezettjeként, az egyetemes szolgáltatásra vonatkozó árképzési szabályoknak megfelelő áron jogosult az egyetemes szolgáltatóval villamosenergia-vásárlási szerződést kötni, a lakossági fogyasztók és KKV szektor fogyasztóin felül.

Ezen túlmenően az egyetemes szolgáltatásra jogosult egyúttal jogosult az ún. végső menedékes jogintézménye keretében biztosított ellátásra is. Ez azt jelenti, hogy abban az esetben, ha az egyetemes szolgáltatásra jogosultak részére villamos energiát értékesítő villamos energia kereskedő gazdasági-pénzügyi ellehetetlenülése, fizetéképtelensége következik be, vagy az engedélyes által nyújtott villamosenergia-ellátás fenntartásához szükséges villamos energia beszerzése ellehetetlenül, illetve amennyiben a Hivatal az engedélyes engedélyét visszavonta, és ezáltal az érintett egyetemes szolgáltatásra jogosult felhasználók villamos energiával történő ellátása veszélybe kerül, az érintett egyetemes szolgáltatásra jogosult felhasználók ellátásának biztosítására a Hivatal végső menedékest jelöl ki.

5. A hosszútávú megállapodások

A hosszútávú megállapodások szerepe az elmúlt évtizedekben Magyarországon jelentősen átértékelődött. A rendszerváltás előtti alapvetően az egyvásárlós modellben az erőművek kizárólag egy vásárlónak, az MVM-nek értékesíthettek. A döntően privát és gyakran külföldi tulajdonba kerülő erőművek és az MVM jellemzően hosszútávú, 20-25 éves futamidejű hosszú távú megállapodásokat (HTM) kötöttek, amely garantált támogatott megtérülést jelentettek a befektetőknek, és amely nem álltak ki az Európai Unió állami támogatási szabályainak versenyjogi próbáját.

A mai PPA megállapodások – a vállalati energiafelhasználók és a (jellemzően) szél- és napenergia-projektek fejlesztői közötti kétoldalú hosszú távú megállapodások – a fogyasztóknak ellátásbiztonságot, a fejlesztőknek pedig garantált bevételi forrást biztosítanak, ami megkönnyíti a finanszírozás megszervezését.

5.1. A hosszútávú megállapodások (HTM-ek)

A hazai privatizáció megvalósíthatósága érdekében az akkor még MVM tulajdonában álló erőműveknek hosszútávú kapacitás lekötési és villamosenergia vásárlási megállapodásokat (vagy szerződéseket) (a továbbiakban: „HTM”) kellett kötniük az MVM-el, melynek eredményeképpen a magyar villamosenergia-termelési piac mintegy 80%-át ezen szerződések által biztosították. Ennek célja nem volt más, mint a privatizációt elősegítendő, vonzóvá kívánták tenni ezen hazai erőműveket azon külföldi befektetők előtt, „akik vállalták, hogy befektetnek Magyarország erőművek építésébe és modernizálásába”. Voltak olyan HTM-ek, amelyek a privatizáció előtt kerültek aláírásra 1995 és 1996 során és azok főszabály szerint a privatizációs szerződés csomag részét is képezték, majd módosításra is kerültek. Azon HTM-ek, amelyek pedig nem ezen kategóriába estek, azok az erőművek privatizációjának előkészítése keretében kerültek aláírásra.

Az MVM és az egyes erőművek között létrejött HTM-ek kiegyensúlyozott termelési portfóliót hoztak létre, amely lehetővé tette az MVM számára, hogy eleget tegyen (i) az energiaellátás biztonságára vonatkozó kötelezettségének, továbbá, (ii) eleget tegyen mind a zsinórterhelési igénynek (széntüzelésű erőművekkel és atomerőművel), mind pedig a csúcsterhelési igénynek (gáztüzelésű erőművekkel). Ezen HTM-ek az erőművi üzembe helyezés befejezésétől számított 15-20 éves időtartamra jöttek létre és a termelők kötelesek voltak „a termelő egységek megfelelően karbantartására és üzemeltetésére.”

Ezen HTM-ek és az azokban rögzített garantált megtérülést biztosító fix díjlemek közösségi joggal való összeegyeztethetőségét vizsgálta a Bizottság az EK Sz 88. cikk és a Csatlakozási szerződés tükrében. A Bizottság megállapította, hogy az erőművek a HTM szerződések keretében rögzített garantált megtérülése jogellenes állami támogatásnak minősülnek és előírta az állami támogatások megszüntetését.

5.2. Power Purchase Agreements (PPA-k)

Az „új típusú” hosszútávú áramvásárlási szerződések (*power purchase agreement*, a továbbiakban: „PPA szerződések”), olyan hosszú távra, 10-15-20-25 évre létrejött áramvásárlási szerződések, amelyek a megújuló energia termelője és a főszabály szerint egy nagyfogyasztó vállalat között jön létre, amely bilaterális szerződés keretében, a szerződés időintervalluma alatt, fix áron kerül a villamos energia értékesítésre a nagyfogyasztó részére. Tekintettel arra, hogy bilaterális szerződésről van szó, amely konstrukcióban a termelő és a fogyasztó közvetlenül, kereskedő

közreműködése nélkül állapodik meg, a szerződés tartalma tetszőlegesen szövegezhető, ugyanakkor a finanszírozhatóságot biztosító hosszú táv, valamint a villamos energia rögzített, fix ára ezen szerződéses konstrukciók elengedhetetlen szerződéses klauzulái.

A PPA-k, azaz áramvásárlási megállapodások hasonlóak a HTM-ekhez, de jellemzően nagyobb hangsúlyt fektetnek a megújuló energiaforrásokra. Ezek a szerződések közvetlenül összekötik az energiatermelőket, például naperőműveket vagy szélfarmokat, a nagy energiafogyasztókkal, mint például ipari vállalatokkal vagy kormányzati intézményekkel. A PPA-k lehetővé teszik a vállalatok számára, hogy zöld energiába fektessenek, miközben csökkentik üzemeltetési költségeiket és javítják fenntarthatósági mutatóikat.

Magyarországon a megújuló energiára vonatkozó szabályozások az utóbbi években jelentős változásokon mentek keresztül, aminek következtében a PPA-k is egyre fontosabbá váltak.

6. Jogharmonizáció – Az Európai Unió energijogának hazai implementációja

6.1. Az Európai Unió energiapolitikai keretei

Az EU energiapolitikai és jogalkotási tevékenysége három fő pillérre épül: az energiaellátás biztonságának javítása, a versenyképesség növelése és a fenntarthatóság előmozdítása. Ezek a célok az alábbi főbb jogszabályokban és politikai dokumentumokban öltönek testet, amelyek a magyar energijog alakulására is közvetlen hatással voltak.

Az Energiahatékonysági Irányelv:⁴¹ Az irányelv célja az energiahatékonyság növelése az EU-ban, beleértve a tagállamok energiafogyasztásának csökkentését és az energiahatékonysági intézkedések előmozdítását. Az irányelv előírja a tagállamok számára, hogy dolgozzanak ki nemzeti energiahatékonysági cselekvési terveket és vezessenek be energiahatékonysági kötelezettségi rendszereket.

A Megújuló Energiaforrásokról szóló Irányelv:⁴² Ez az irányelv meghatározza a megújuló energiaforrások arányának növelésére vonatkozó célokat, és előírja a

⁴¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2012/27/EU irányelve (2012. október 25.) az energiahatékonyságról, a 2009/125/EK és a 2010/30/EU irányelv módosításáról, valamint a 2004/8/EK és a 2006/32/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről [HL L 315., 2012.11.14., 1.]

⁴² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/2001 irányelve (2018. december 11.) a megújuló energiaforrásokból előállított energia használatának előmozdításáról [HL L 328., 21/12/2018., 82.]

tagállamok számára a szükséges nemzeti cselekvési tervek kidolgozását. Az irányelv célja a megújuló energiaforrások arányának növelése a bruttó végső energiafogyasztásban.

A Villamos Energia Belső Piacáról szóló Irányelv:⁴³ Az irányelv célja az egységes, versenyképes és hatékony elektromos energia piac kialakítása az EU-ban. Az irányelv előírja a piaci liberalizációt, a harmadik felek hozzáférését az elektromos hálózathoz és a szabályozási keretek átláthatóságát.

A Földgáz Belső Piacáról szóló Irányelv (2009/73/EK):⁴⁴ Hasonlóan az elektromos energia piacáról szóló irányelvhez, ez az irányelv a földgázpiac liberalizációját, a harmadik felek hozzáférését és a verseny fokozását célozza meg.

A Nemzeti Energia- és Klímatervek (NECP): Az EU tagállamai kötelezettek nemzeti energia- és klímatervek (NECP) kidolgozására, amelyek összhangban vannak az uniós célkitűzésekkel, és amelyek célja az energiahatékonyság növelése, a megújuló energiaforrások részarányának növelése és az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése.

6.2. Az EU szabályozás hatása a magyar energiajog fejlődésére

6.2.1. Energiahatékonyság

A hatályos Energiahatékonysági Irányelv (2012/27/EU) és a korábbi 2006/32/EK irányelv⁴⁵ hatására Magyarországon számos intézkedés született az energiahatékonyság javítására. Az irányelv előírja, hogy a tagállamok dolgozzanak ki nemzeti energiahatékonysági cselekvési terveket. Magyarország ennek megfelelően dolgozta ki saját Nemzeti Energiahatékonysági Cselekvési Tervét. Ezen terv konkrét célokat és intézkedéseket tartalmaz az energiafogyasztás csökkentésére, mint például az épületek energetikai korszerűsítése, az ipari energiahatékonysági projektek támogatása és az energiahatékonysági beruházások ösztönzése. Ez váltotta

⁴³ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/944 irányelve (2019.június 5.) a villamos energia belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 2012/27/EU irányelv módosításáról (átdolgozás) (EGT-vonatkozású szöveg. [HL L 158., 14/06/2019., 12.]

⁴⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 2009/73/EK irányelve (2009. július 13.) a földgáz belső piacára vonatkozó közös szabályokról és a 2003/55/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (EGT-vonatkozású szöveg) [HL L 211., 2009.8.14., 94.]

⁴⁵ Az Európai Parlament és Tanács 2006/32/EK irányelve (2006. április 5.) az energia-végfelhasználás hatékonyságáról és az energetikai szolgáltatásokról, valamint a 93/76/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről (EGT vonatkozású szöveg) [HL L 114., 2006.4.27., 64.]

fel és egészítette ki a Nemzeti Energiastratégia (Nemzeti Energiastratégia 2030, kitekintéssel 2040 címmel).⁴⁶

Magyarország az energiahatékonyságról szóló 2015. évi LVII. törvénnyel implementálta az EU-s irányelvek előírásait a magyar jogba. E törvény alapvető célja, hogy javítsa az energiahatékonyságot és támogassa az energiahatékonysági intézkedéseket a különböző szektorokban. Az energiahatékonysági beruházások finanszírozására létrejött a Zöld Beruházási Rendszer (ZBR), amely az energiahatékonysági projektek támogatására szolgál, különös tekintettel a lakossági és középületek energiahatékonyságának javítására.

Az energiahatékonysági irányelv magyarországi implementációjának egyik legfontosabb eleme a középületek energiahatékonysági felújítása volt. Az állami és önkormányzati tulajdonban lévő épületek energiahatékonysági fejlesztése jelentős energiamegtakarítást eredményezett és hozzájárult a fenntarthatósági célok eléréséhez. Az irányelv hatására Magyarországon növekedett az energiahatékonysági beruházások aránya, ami hosszú távon hozzájárult az energiafogyasztás csökkentéséhez és a környezeti terhelés mérsékléséhez.

6.2.2. Megújuló energiaforrások

A Megújuló Energiaforrásokról szóló Irányelv szintén jelentős hatással volt Magyarország energiapolitikájára és jogszabályi környezetére. Az irányelv célkitűzéseinek megfelelően Magyarország vállalta, hogy 2020-ig a bruttó végső energiafogyasztás 13%-át megújuló energiaforrásokból fedezi, amelyet az ország teljesített is. Hazánk ennek érdekében számos jogszabályt és támogatási programot vezetett be, amelyek ösztönzik a megújuló energiaforrások, különösen a nap- és szélenergia hasznosítását.

2021-ben a megújuló energiaforrások bruttó végső energiafelhasználáson belüli részaránya 14,11% volt Magyarországon. A villamosenergia-felhasználás terén 2010 és 2021 között 7,1%-ról 13,66%-ra nőtt a megújuló energia aránya. A közlekedésen belül a 6,2%-os részarány ugyan megegyezik a 2010. évi értékkel, de valójában ebben a szektorban jelentősen nőtt a felhasználás, és a részarány a 2020. évi 11,6%-ról való visszaesése módszertani változásnak tudható be. A fűtés-hűtés területén a megújulóenergia-részarány 18,08%-ról kismértékben 17,93%-ra csökkent, melynek elsődleges oka a tűzifa magas részaránya ebben a mutatóban. Ahogy az adatok mutatják, Magyarország megújulóenergiahasznosítási lehetőségei még mindig elsősorban a fűtési szektorban kihasználtak (főként a háztartások biomassza-

⁴⁶ <https://www.enhat.mekh.hu/strategiak>

hasznosítása révén), de abszolút értékben nézve a villamosenergia- és közlekedési szektorokkal ellentétben a fűtési szektorban a megújulóenergia-hasznosítás nem tudott növekedni az elmúlt időszakban. 2021-ben a megújulóenergia-felhasználás 69,2%-a fűtési-hűtési, 20,2%-a villamosenergia-termelési, 10,6%-a közlekedési célú volt.⁴⁷

Az egyes törvényeknek a megújuló energiaforrásokból előállított energia használatának előmozdításáról szóló irányelvvel összefüggő módosításáról szóló 2021. évi LV. törvény célja a megújuló energiaforrások használatának ösztönzése és a megújuló energiatermelés növelése. A törvény előírja a megújuló energiaforrások támogatásának különböző formáit, beleértve az adókedvezményeket, támogatási programokat és a zöld tanúsítványokat.

Az irányelv hatására Magyarországon jelentős beruházások valósultak meg a megújuló energiaforrások terén, különösen a napenergia és a biomassza hasznosítása terén. A magyar kormány különböző pályázati programokkal támogatta a megújuló energiaforrások elterjedését, mint például a KEHOP (Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program) és a GINOP (Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program), amelyek célja a megújuló energiatermelés növelése és az energiahatékonyság javítása.

Az Európai Bizottság által kezdeményezett irányelvek alapján Magyarország jelentős mértékben növelte a napenergia hasznosítását. A 2017-ben bevezetett METÁR rendszer (Megújuló Energia Támogatási Rendszer) célja a megújuló energiaforrások, különösen a napenergia termelésének és hasznosításának támogatása volt. A METÁR rendszer keretében a megújuló energiaforrásokból származó villamos energia termelői támogatásban részesültek, ami hozzájárult a napenergia arányának növekedéséhez a magyar energiatermelésben.

6.2.3. Az energiaellátás biztonsága

Az energiaellátás biztonsága kiemelt fontosságú kérdés az EU és Magyarország számára egyaránt. A hatályos villamosenergia-irányelv célja, hogy növelje az energiaellátás biztonságát és versenyképességét az EU-ban. Magyarország ennek megfelelően modernizálta és fejlesztette az elektromos hálózatot, valamint diverzifikálta energiaforrásait.

Az energiaellátás biztonságának javítása érdekében Magyarország kidolgozta és végrehajtotta a Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról⁴⁸ szóló tervet,

⁴⁷ Magyarország Nemzeti Energia- és Klímaterve – 2023. évben felülvizsgált változat, 9.

⁴⁸ 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozat Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról.

amely stratégiai fontosságú intézkedéseket tartalmaz az energiaellátás biztonságának növelésére. Ennek részeként Magyarország többirányú forrásokat keresett az energiahordozók beszerzésére, beleértve a földgáz importálását különböző forrásokból és az energiaellátási infrastruktúra fejlesztését.

Az energiaellátás biztonságának növelése érdekében Magyarország részt vett az EU közös energiapolitikai kezdeményezéseiben is, mint például az Energia Unió, amelynek célja az energiaellátás biztonságának javítása, a belső energiapiac integrációja és a fenntartható energiahasználat előmozdítása. Az Energia Unió keretében Magyarország kötelezettséget vállalt arra, hogy növeli az energiahálózatok összekapcsoltságát, fejleszti az energiainfrastruktúrát és elősegíti a megújuló energiaforrások integrációját az energiaellátási rendszerbe.

A magyar energiajogban jelentős előre lépések történtek az energiaellátás biztonságának növelése érdekében. A földgáz biztonsági készletezéséről szóló 2006. évi XXVI. törvény előírja stratégiai földgáztárolók létrehozását, amelyek célja a földgázellátás zavartalanságának biztosítása. A törvény meghatározza a stratégiai tárolók működtetésének szabályait és a földgázkészletek kezelésének feltételeit, amelyek hozzájárulnak az energiaellátás biztonságának növeléséhez.

A földgázpiaci infrastruktúra fejlesztése szintén fontos szerepet játszik az energiaellátás biztonságának növelésében. Magyarország részt vett az EU által támogatott regionális energetikai projekteknél, mint például az Észak-Dél Földgáz Korridor kiépítésében, amely lehetővé teszi a földgázszállítás diverzifikálását és az energiaellátás biztonságának növelését. Az infrastruktúra fejlesztése és az összekapcsoltság növelése hozzájárult ahhoz, hogy Magyarország biztonságosabban és rugalmasabban kezelje az energiaellátási kihívásokat.

6.2.4. Piacliberalizáció

Az EU irányelvei az energiapiac liberalizációját és versenyképességének növelését célozzák meg. Az irányelvek meghatározták a tagállamok számára a piacok liberalizációját, a harmadik felek hozzáférését az elektromos és gáz hálózatokhoz, valamint a szabályozási keretek átláthatóságát.

Magyarország ennek megfelelően több lépést tett az energiapiac liberalizációja érdekében. Az energiaipari szektorban bevezetésre került a szétválasztás elve, amely biztosítja az energiatermelés, az energiaelosztás és az energiakereskedelem elkülönítését. Ez a szétválasztás elősegíti a verseny növelését és a piac hatékonyságának javítását.

A korábban már idézett Vet. és a földgázellátásról szóló 2008. évi XL. törvény az EU irányelveinek megfelelően kerültek elfogadásra, majd többször módosításra,

hogy biztosítsák a piacliberalizációt és a verseny növelését. E törvények előírják a harmadik felek hozzáférését az elektromos és gáz hálózatokhoz, valamint a piac szabályozásának átláthatóságát.

A piacliberalizáció eredményeként Magyarországon megnövekedett a verseny az energiapiacra, ami hozzájárult a fogyasztói árak csökkentéséhez és az energiaellátás hatékonyságának javításához. A liberalizált piac lehetővé tette a fogyasztók számára, hogy szabadon választhassanak energiakereskedőket, ami elősegítette az energiapiac dinamizmusát és a szolgáltatások minőségének javítását.

Az EU szabályozás hatására Magyarországon megnőtt a transzparencia és a verseny az energiapiacra. A piacliberalizáció révén új piacra lépők és befektetők jelentek meg, ami hozzájárult a piaci árak stabilizálásához és a fogyasztói választék növeléséhez. A piacliberalizáció keretében bevezetett szabályozások elősegítették az átláthatóságot és a piaci szereplők közötti egyenlő versenyfeltételek biztosítását.

7. Következtetés

Az Európai Unió szabályozása jelentős hatással volt a magyar energiajog fejlődésére. Az EU irányelveinek és rendeleteinek integrálása során Magyarország számos intézkedést és jogszabályt vezetett be, amelyek hozzájárultak az energiahatékonyság növeléséhez, a megújuló energiaforrások arányának emeléséhez, az energiaellátás biztonságának javításához és az energiapiac liberalizációjához. Az EU energiapolitikai célkitűzéseinek megfelelően Magyarország folyamatosan törekszik arra, hogy modernizálja energiaügyi kereteit és elősegítse a fenntartható, versenyképes és biztonságos energiapiac kialakítását. Az uniós jogszabályok és irányelvek integrálása nemcsak a nemzeti energiapolitika fejlődését segítette elő, hanem hozzájárult a környezetvédelmi célok eléréséhez és az energiafogyasztás csökkentéséhez is.

Az EU energiapolitika és szabályozás integrálása révén Magyarország elkötelezett az energiahatékonyság növelése, a megújuló energiaforrások arányának emelése és az energiaellátás biztonságának javítása mellett. Az EU jogszabályi kereteinek átvétele és alkalmazása nemcsak a nemzeti energiajog fejlődését segítette elő, hanem hozzájárult a fenntartható és versenyképes energiapiac kialakításához is. Az Európai Unió szabályozásának hatása így hosszú távon is meghatározó lesz Magyarország energiaügyi rendszerének alakulásában és a nemzeti energiapolitikai célkitűzések elérésében.

Abstract

THE LEGISLATIVE IMPACT OF THE EUROPEAN UNION
ON HUNGARIAN ENERGY LAW

The European Union's (EU) energy policies and regulatory frameworks have significantly impacted Hungary's energy laws. This study examines how EU regulations have influenced Hungarian energy law, focusing on energy efficiency, renewable energy sources, energy supply security, and market liberalization. The complexity of the topic and extensive legislation make it challenging to cover every aspect exhaustively, so the study highlights the most significant areas. Energy law is a developing field with increasing importance, particularly in the context of climate change and EU energy dependency. Historically, energy regulation has evolved from coal and oil in the 19th century to include nuclear, hydro, wind, and other renewables post-World War II. Today, energy law addresses diverse areas like energy extraction, electricity generation, transportation, distribution, consumer protection, and innovative energy solutions. The EU energy law sources include the Euratom Treaty, the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU), directives, and regulations. These regulations aim to create a unified energy market within the EU. The study also explores the growing number of publications on energy law, though purely energy law-focused works are still rare in Hungary. Overall, the EU's regulatory framework has driven significant changes in Hungary's energy law, promoting a more integrated, efficient, and sustainable energy market.

Keywords: *Energy Efficiency; Renewable Energy; Market Liberalization; EU Regulations; Hungarian Energy Law; Energy Supply Security; Legal harmonization.*